
De Cardona a Cárdenas

Autor:

Data de publicació: 24-06-2025

Bartomeu Bermejo, dit també Bartomeu de Cárdenas i l'itinerant (Còrdova, cap a 1440 – Barcelona, cap a 1498), va ser un pintor dels territoris de la Corona Catalano-Aragonesa, actiu a la fi del segle XV. L'obra de Bartolomé Bermejo s'emmarca a la pintura gòtica del segle XV, dintre de la tendència hispanoflamenca. Encara que va néixer a Còrdova, el seu estil no és andalús, sinó que és el mestre més representatiu de l'escola catalano-aragonesa.

De Cardona a Cárdenas: La connexió oculta entre Montserrat, Sant Francesc i la Corona Catalana
Per Manel Capdevila

1. L'enigma del cognom: Cardona o Cárdenas?

La història oficial sovint amaga més del que revela. Un exemple paradigmàtic és el cas de Gutierre de Cárdenas, presentat habitualment com a noble castellà, però que Salvador de Madariaga anomena Gutierre de Cardona en relatar la rendició de Granada (1492). Aquesta divergència no és trivial: Cardona és un llinatge català amb profundes arrels a la Corona Catalana, mentre que Cárdenas sembla una castellanització adhoc.

El mateix patró es repeteix amb Bartolomé Bermejo, pintor del segle XV documentat com a Bartholomeus de Cardenas a Xàtiva (1464). Estudis recents qüestionen la inscripció Cordubensis (cordovès) al marc de la Pietat Desplà, suggerint que podria haver estat Cardonensis (de Cardona). La transformació de Cardona a Cárdenas —i després a Cordubensis— obeeix a un mecanisme de supressió identitària recurrent en la historiografia espanyola, com han investigatels membres de l'INH, P. Mayolas, M. Montesinos i F. Rodríguez.

2. El tríptic de Montserrat a Itàlia: Un pont entre Catalunya i el Camí dels Espanyols

La peça clau d'aquest trencaclosques és el Tríptic de la Verge de Montserrat, pintat per Bermejo per a la catedral d'Acqui Terme (prop d'Alessandria, Piemont). Aquesta ubicació no és casual ja que està situada en ple territori dels Montferrato, nissaga que vaig relacionar amb Montserrat, ja fa temps; la zona és part del Camí dels Espanyols, ruta medieval que connectava la Corona Catalana amb Flandes, passant per la Llombardia, Savoia, el Franc Comtat, la Lorraine i Luxemburg. La presència d'una obra montserratina aquí evidencia els llaços culturals i religiosos entre Catalunya i aquest eix.

El tríptic conté un detall revelador: a la part inferior esquerra, s'hi veu Sant Francesc d'Assís, amb la muntanya de Montserrat al fons, resant "simbòlicament" des d'una Barcelona idealitzada -s'hi veuen les torres- a la Mare de Déu de Montserrat de la part central del tríptic. Aquesta iconografia no és arbitrària:

Sant Francesc va visitar Montserrat a peu des de Barcelona abans de continuar cap a Santiago de Compostela.

Segons la tradició, amb permís del bisbe Melcior de Palau, va iniciar la construcció del Convent de Sant Francesc (final de la Rambla), enderrocat durant la desamortització de Mendizábal.

La inclusió d'aquesta escena per part de Bermejo —possible membre del llinatge Cardona— reforça la hipòtesi

d'una xarxa espiritual i política catalana estesa per Europa.

3. Napoleó, Montserrat i el simbolisme ocult

El tríptic es troba a pocs quilòmetres de Marengo, on Napoleó va obtenir una victòria decisiva (1800). Curiosament:

Napoleó parlava català (la seva família tenia possibles arrels mallorquines el nom Bonapart és català).

Napoleó era molt catòlic, la seva cita: "Le jour le plus heureux de ma vie a été le jour de ma première communion."

Era devot de la "Vierge", símbol de protecció i victòria, li profesava devoció de jove ja que anava a resar cada dia a la "Vierge" a una església al costat del quarter amb el seu germà quan era tinent. Encara es ven avui dia "la Vierge de Napoleon"

Quan el van consagrar emperador va fer una gran pregària/ofrena a la "Vierge"

L'única catedral que tenia prop de Marengo per donar gràcies a la seva admirada "VIERGE" per la victòria definitiva de Marengo, era la catedral d'Acqui Terme on només podia pregar "com a única verge existent" davant del tríptic de La Mare de Déu de Montserrat, unint així la seva ascendència occitano/mallorquina -investigada per George Sand- amb la seva reconeguda devoció a la "VIERGE" des de que era tinent.

4. Conclusió: La història com a criptograma

La manipulació de Cardonensis a Cordubensis, la transformació de Cardona a Cárdenas, i la presència del tríptic a Alessandria formen un mosaic que apunta a una realitat deliberadament esborrada:

Els Cardona van tenir un paper clau en la Corona Catalana, però el seu llegat es va castellanitzar.

Montserrat va ser un punt nodal en les rutes espirituals europees, vinculant Sant Francesc, Bermejo i fins i tot Napoleó.

El Camí dels Espanyols no era només una ruta comercial, sinó un corredor cultural català.

Com diu la llei de Chapman-Kolmogorov: quan múltiples fets independents apunten en la mateixa direcció, hi ha una causa comuna. En aquest cas, la causa és la identitat catalana reescrita per les narratives dominants.

Fonts i enllaços:

INH: Bartolomé Bermejo, ¿pintor de Castella o de la Corona Catalana?

Estudis de Montse Montesinos i Jordi Bilbeny sobre la falsificació de Cordubensis.